

ЩОДО СПІВВІДНОШЕННЯ ПОНЯТЬ «ЗЛОЧИН» І «КРИМІНАЛЬНИЙ ПРОСТУПОК»

1 липня 2020 р. набрав чинності Закон України «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо спрощення досудового розслідування окремих категорій кримінальних правопорушень» від 22 листопада 2018 р. № 2617-VIII [1], який вніс суттєві зміни до Кримінального кодексу України (далі – КК України). Зокрема, було введено в дію поняття «кримінальне правопорушення» та «кримінальний проступок», у зв'язку з цим змінився зміст поняття «злочин».

Відповідно до ч. 1 ст. 11 КК України під кримінальним правопорушенням розуміється «...передбачене цим Кодексом суспільно небезпечне винне діяння (дія або бездіяльність), вчинене суб'єктом кримінального правопорушення» [2]. За ст. 12 КК України кримінальні правопорушення поділяються на злочини та кримінальні проступки. Кримінальними проступками згідно з ч. 2 ст. 12 КК України «...є передбачене цим Кодексом діяння (дія чи бездіяльність), за вчинення якого передбачене основне покарання у виді штрафу в розмірі не більше трьох тисяч неоподатковуваних мінімумів доходів громадян або інше покарання, не пов'язане з позбавленням волі» [2]. Цікавим є те, що конкретного визначення злочину чинний КК України не наводить. У ч. 3 ст. 12 КК України значено, що «злочини поділяються на нетяжкі, тяжкі та особливо тяжкі», а далі у ч.ч. 4-6 цієї статті розкривається зміст таких їх видів: «4. Нетяжким злочином є передбачене цим Кодексом діяння (дія чи бездіяльність), за вчинення якого передбачене основне покарання у виді штрафу в розмірі не більше десяти тисяч неоподатковуваних мінімумів доходів громадян або позбавлення волі на строк не більше п'яти років. 5. Тяжким злочином є передбачене цим Кодексом діяння (дія чи бездіяльність), за вчинення якого передбачене основне покарання у виді штрафу в розмірі не більше двадцяти п'яти тисяч неоподатковуваних мінімумів доходів громадян або позбавлення волі на строк не більше десяти років. 6. Особливо тяжким злочином є передбачене цим Кодексом діяння (дія чи бездіяльність), за вчинення якого передбачене основне покарання у виді штрафу в розмірі понад двадцять п'ять тисяч неоподатковуваних мінімумів доходів громадян, позбавлення волі на строк понад десять років або довічного позбавлення волі» [2]. З урахуванням наведеного можемо у загальному злочин визначити як передбачене КК України залежно від ступеня тяжкості нетяжке, тяжке чи особливо тяжке суспільно небезпечне винне діяння (дія або бездіяльність), вчинене суб'єктом такого кримінального правопорушення.

Таким чином, «кримінальне правопорушення» нині виступає родовим поняттям щодо «злочину» та «кримінального проступку», а отже, при кваліфікації діяння за КК України у редакції від 01. 07. 2020 р. правозастосувач має остаточно вирішити, що вчинила винна особа: кримінальний проступок чи злочин, – оскільки в подальшому це матиме значення для кримінально-правових наслідків вчинення кримінального правопорушення» [3, 285].

Тому метою нашого дослідження є встановлення співвідношення (спільних і розмежувальних) ознак між такими кримінально-правовими категоріями, як злочин і кримінальний проступок.

Як види кримінальних правопорушень вищезазначені категорії мають спільні ознаки, а саме вони є: кримінально протиправними, винними, суспільно небезпечними та караними діяннями.

Кримінальна протиправність діяння є формально-юридичною (нормативно-правовою) ознакою кримінального правопорушення (кримінального проступку і злочину) та означає обов'язкову передбаченість суспільно-небезпечного діяння в законі про кримінальну відповідальність [4].

Винність передбачає, що діяння було здійснене з умисною або необережною формою вини, оскільки без неї не буде складу правопорушення.

Кримінально-правова караність означає передбаченість у санкції закону про кримінальну відповідальність, у відповідній статті (частині статті) Особливої частини КК України, покарання або інших заходів кримінально-правового характеру, що підлягають застосуванню за вчинення суспільно-небезпечного діяння, визначеного в диспозиції цієї статті (частини статті). За своєю суттю й соціальним змістом караність діяння є похідним від суспільної небезпечності і кримінальної протиправності як ознак діяння – воно тому й визнається кримінально-караним, тобто за нього встановлене покарання в законі, оскільки воно є суспільно небезпечним і на цій підставі визнане кримінальним законом, як кримінальне правопорушення [4].

Суспільна небезпека «...кримінально-протиправного діяння – фундаментальна й надзвичайно важлива соціальна (матеріальна) ознака кримінального правопорушення, полягає в тому, що це діяння заподіює чи створює загрозу заподіяння істотної шкоди правам та свободам людини і громадянина, власності, громадському порядку та громадській безпеці, довкіллю, конституційному устрою України, миру та безпеки людства, іншим охоронюваним законом про кримінальну відповідальність суспільним відносинам» [4]. Загально відомо, що суспільна небезпечність діяння обумовлена всією сукупністю об'єктивних і суб'єктивних ознак, притаманних кримінальному правопорушенню, та конкретизується через зміст таких визначальних ознак, які отримали назву «характер» і «ступінь суспільної небезпечності діяння». Характер впливає на вид і розмір покарання, яке встановлюється в санкції кримінально-правової норми. Ступінь – характеризується істотністю шкоди, що безпосередньо впливає зі змісту кримінального закону (ч. 2 ст. 11 КК).

Суспільна небезпечності діяння, – зауважують М. І. Панов та С. О. Харітонов, – як ознака кримінального правопорушення знаходить вираз у її співвідношенні з іншими ознаками цього поняття, зокрема з ознаками «кримінальна протиправність» і «кримінальна караність діяння» [4]. Ці ознаки разом із винністю й утворюють зміст понять «кримінальний проступок» і «злочин».

Очевидно, що розмежування досліджуваних видів кримінальних правопорушень можна провести залежно від ступеня тяжкості, а також від правових наслідків їх вчинення і форми вини. А саме:

- злочином може бути визнане тільки: умисне чи необережне діяння, яке заподіює значну або тяжку шкоду; умисне діяння, яке створює загрозу заподіяння тяжкої шкоди. Крім цього за злочинні посягання можливе застосувати всі види покарань, передбачених КК України, за винятком штрафу в розмірі не більше трьох тисяч неоподатковуваних мінімумів доходів громадян.

- проступками можуть бути визнані тільки: умисне чи необережне діяння, яке заподіює істотну шкоду, яка не є ні значною, ні тяжкою шкодою; умисне діяння, яке створює загрозу заподіяння значної шкоди. Крім цього за кримінальний проступок передбачено основне покарання у вигляді штрафу в розмірі не більше трьох тисяч неоподатковуваних мінімумів доходів громадян або інше покарання, не пов'язане з позбавленням волі.

Варто зазначити, що кримінальний проступок та злочин мають різний ступінь суспільної небезпеки, оскільки кримінальний проступок не може посягати на деякі об'єкти, наприклад такі як життя, статевая недоторканість, національна безпека. До такого висновку можна дійти, аналізуючи види та розмір покарання кримінальних правопорушень, передбачених в Особливій частині КК України.

Отже, кримінальний проступок та злочин мають як спільні так і відмінні ознаки. Однією із невирішених проблем у співвідношенні цих категорій є те, що законодавець пропонує розрізняти їх лише за допомогою виду та міри покарання. На наш погляд, таке розмежування є не найкращим та потребує додаткового вивчення для подальшого удосконалення положень кримінального закону і кримінально-правової науки.

Список використаної літератури

1. Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо спрощення досудового розслідування окремих категорій кримінальних правопорушень: Закон України від 03.07.2020 р. № 720-IX. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/720-20#top>. Дата звернення (12.03.2021).

2. Кримінальний кодекс України : Закон України від 05.04.2001 р. № 2341-III. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2341-14#Text>. Дата звернення (12.03.2021).

3. Михайліченко Т. О. Кримінальні проступки: особливості правового регулювання. *Підприємство господарство і право*. 2020. Том 7. С. 284-290.

4. Панов М. І., Харітонов С. О. Суспільна небезпечність діяння – фундаментальна ознака поняття «кримінальне правопорушення». *Юридичні новини України*. URL : <https://lexinform.com.ua/dumka-eksperta/suspilna-nebezpechnist-diyannya-fundamentalna-oznaka-ponyattya-kryminalne-pravoporushennya/>. Дата звернення (12.03.2021).

Науковий керівник: к. ю. н., доцент Парамонова О. С.

Кадала В.В.

*Криворізький навчально-науковий інститут Донецького юридичного інституту
МВС України*

ОСУЧАСНЕННЯ ЗМІСТОВНОСТІ ФУНКЦІЙ ГОСПОДАРСЬКОЇ СТРАХОВОЇ ДІЯЛЬНОСТІ

Господарська страхова діяльність відіграє значну роль в страховому бізнесі. З кожним роком збільшується кількість інноваційних розробок в сфері страхування, проте кількість страхових компаній постійно знижується. Одним з дискусійних питань залишається змістовність функцій страхової діяльності. Така ситуація пов'язана з їх впливом на проведення операцій страхування різного спрямування. Більшість фахівців страхового бізнесу та науковці вважають, що функції господарської страхової діяльності потребують осучаснення з огляду на існуючі зміни у фінансово – економічному секторі країни.

Актуальність проблеми, яка обрана для розгляду підкреслюється чисельними науковими розробками. Серед науковців, котрі займалися проблемами змістовності функцій господарської страхової діяльності, варто відмітити дослідження С.С.Осадець [1], Н. О. Бондар, Ю. Ю. Діденко, М. С. Татар та В. А. Фурсова [2], В.Й. Плиса [3], Т. В. Яворської [4], Т. А.Говорушко та В.М.Стецюк [5] та інших. У своїх працях автори не лише розкривають змістовність функцій господарської страхової діяльності, в й наводять зміни, що пропонуються до розгляду. Як правило дослідження мають вузько направлений характер у межах поставленої проблеми, а самі функції, їх призначення та зміст розглянуто обмежено. Разом з тим, поставлене питання потребує осучаснення так, як законодавець у 2020 році змінив регулятора страхової діяльності в Україні та вніс певні зміни в її проведення взагалі.

Зокрема, у Законі України «Про страхування» [6] законодавець не висвітлює змістовність принципів та функцій страхової діяльності, проте ст.36 Розділу IV деталізовано розкриває основні функції уповноваженого органу, який має проводити державний нагляд за цим видом діяльності. До їх складу законодавцем включено наступні функції: ведення єдиного державного реєстру страховиків (перестраховиків) та державного реєстру страхових та перестрахових брокерів; видача ліцензій страховикам на здійснення страхової діяльності та проведення перевірок їх відповідності виданій ліцензії; видача свідоцтв про включення страхових та перестрахових брокерів до державного реєстру страхових та перестрахових брокерів та проведення перевірки додержання ними законодавства про посередницьку діяльність у страхуванні та перестрахованні і достовірності їх звітності; проведення перевірок щодо правильності застосування страховиками (перестраховиками) та страховими посередниками законодавства про страхову діяльність і достовірності їх звітності; розроблення нормативних та методичних документів з питань страхової діяльності, що віднесена цим Законом до компетенції Уповноваженого органу та інші.

Повертаючись до предмету обраного дослідження варто звернути увагу на види основних функцій господарської страхової діяльності, які пропонують науковці [1-3]. На їх думку варто виділити п'ять основних функцій, властивих господарській страховій діяльності: ризикову, яка обґрунтовує необхідність передачі за певну плату наслідків ризику;